

OCENE IN POROČILA

Theophylaktos Simokates, Geschichte. Übersetzt und erläutert von Peter Schreiner. (Bibliothek der griechischen Literatur; Band 20.) Stuttgart: Anton Hiersemann, 1985. 395 strani.

Nemški prevod »Zgodovine« Teofilakta Simokata, opremljen z uvodno študijo (str. 1—25) in obsežnim historično-filološkim komentarjem (239—367) ter z ostalimi potrebnimi dodatki (seznam virov in literature, tri historične karte, register, 368—395), delo kölnskega bizantinologa Petra Schreinerja, tako spričo izredno zanimivega bizantinskega pisca kakor tudi zaradi temeljitosti njegove predstavitve zasluži vso pozornost. Preden predstavimo glavne rezultate Schreinerjevega dela, naj najprej v grobih obrisih označimo tega bizantinskega zgodovinarja in njegov pomen.

Teofilaktos Simokates je s svojim zgodovinskim delom (Historiai ali Historia) v osmih knjigah najpomembnejši historiografski vir za obdobje prehoda iz zgodnje, bizantinske v srednjobizantinsko dobo. Gre za retorsko izobraženega pisca, doma iz Egipta (Hist. 7, 16; prev. na str. 197), rojenega nekako med leti 580 in 590, ki je po padcu cesarja Foka (610) prišel v Carigrad in je tam ustvarjal v dobi cesarja Herakleja, do smrti, ki ga je doletela nekako med leti 630 in 640. Poleg osrednjega zgodovinskega dela je napisal še nekaj krajših spisov v duhu antičnih literarnih tradicij, bodisi v obliki dialoga (Quaestiones physicae (naturales), O predestinaciji meje življenja), bodisi v obliki fiktivnih pisem (85 pisem znanih osebnosti iz antike, pa tudi heter, pastirjev in kmetov). Vsa ta dela so v bistvu retorske vaje in so perifernega pomena v primerjavi z osrednjim zgodovinskim delom. Po pomenu moremo uvrstiti Teofilakta Simokata ob bok treh velikih zgodnjobizantinskih zgodovinarjev, dveh za dobo cesarja Justinijana, Prokopija, ki je z Zgodovino vojn segel do leta 553, in Agatija za čas 552—558, ter Menandra Protektorja, ki je nadaljeval Agatija za dobo 558—582. Njegovo delo je le fragmentarno ohranjeno. Teofilakt je zavestno nadaljeval Menandrovo Zgodovino (z vsó spoštljivostjo omenja tega pisca v knjigi 1,3 — [str. 47], ob omembi avarskega zavzetja Sirmija leta 582), obsega pa okroglo dvajsetletno dobo vladé cesarja Mavrikiija (582—602). Teofilaktova zgodovina je napisana v močno retoriziranem, dostikrat nejasnem jeziku, zato so jo z jezikovnega in stilističnega vidika grajali tako v srednjeveškem Bizancu (sodbo patriarha in učenjaka Fotija navaja Schreiner v prevodu njegovih izvlečkov iz Teofilakta na str. 224) kot tudi v novejšem času (gl. str. 14 s.). Avtor se je v delu ravnal po antični historiografski tradiciji, kar se kaže na več načinov. V pripoved je vpletel celo vrsto skonstruiranih in zato kot historični vir malo vrednih govorov (knjiga 1,1 (str. 43 ss.); 1,5 (49 s.); 2,13 (78 s.); 2,14 (80 s.); 3,11 (103); 3,13 (105 ss.); 5,4 (146 s.); 6,7 (171); 7,10 s. (190 s.), na enem mestu tudi celo pridigo (4,16 [138 ss.; pridiga metilenskega škofa v mestni stolnici je bila sprejeta s plaskanjem [] in jokom od veselja), pisem (4,8 [125]; 4,11 [128 s.]; 5,7 [150]; 5,13 [157 s.]; 5,14 [158 s.]) ter citatov iz klasikov (največ iz Homerja in Platona, gl. str. 394 s.). Bolj kakor pri Prokopiju ali Agatiju je viden vpliv krščanskega duhovnega sveta, ki se kaže v omembah mučencev, njihovih relikvij, čaščenja ter čudežev (1,11 [56 s.; sv. Glikerija]; 6,5 (167) in 7,14 [195; sv. Aleksander]; 5,1 in 5,13—14 [142; 157 ss.; sv. Sergij]; 7,2 [181; sv. Lupos]; 8,14 [221 s.; sv. Evfemija]) in v veliki vlogi cerkve kot kraja cesarjeve molitve in priporočitve pred vojaškim pohodom (5,16 [161]) oziroma kraja proslavljanja zmage (6,8 [172]) ali kraja azila (8,8—9 [213 s.]). Po okusu antične in zgodnjobizantinske dobe je v delo, ki skuša biti tudi literarno privlačno, vpletel vrsto zanimivih dogodkov, s katerimi je povečal slikovitost vsebine, na primer poročila o posebnih naravnih pojavih (1,12 [58 s.; potres]; 5,16 [161 in op. 793; sončni mrk]; 7,6 [185; komet]), o rojstvih spačkov kot zlonosnem znamenju (6,1 [163 in op. 806]; 6,11 [176]), prerokovanjih (1,2 [45 s.]; 5,15 [160]; 7,12 [192]). Kulturnozgodovinsko izredno zanimivi so opisi običajev ob cesarjevi smrti (1,2 [46]), poroki (1,10 [54 s.]), kronanju (8,10 [215 s.; op. 1128—1132]), pa tudi opis proslavljanja in žalovanja pri Avarih (7,15 [195 in op. 1024]). Predmet Teofilaktove pripovedi je bizantinska zgodovina obravnavane dobe. Zaradi sprememb v obsegu bizantinske države je zato geografski okvir pripovedi ožji kakor na primer pri Prokopiju in se v grobem osredotoči na dve mejni področji tedanjega Bizanca: obmejno področje proti Perziji (vzhodna Mala Azija, Armenija, vzhodna Sirija) in vzhodni Balkan (med Sirmijem in Črnim morjem). Z ozirom na dogodke tistega časa moremo (kot Schreiner, str. 11) Teofilaktovo zgodovino deliti v dva velika »bloka«, vojne s Perziji (malo v prvi knjigi, večji del druge knjige, skoraj celotna tretja, četrta in peta knjiga) in vojne na Balkanu z Avari in Slovani (precej v prvi in drugi knjigi, skoraj celotni šesta in sedma knjiga,

del osme knjige), ki se kronološko in v zgodovinarjevi pripovedi mestoma prepletata, v glavnem pa sta v časovnem in vsebinskem zaporedju drug za drugim. Tema dvema osrednjima temama bi mogli dodati še dve manj izraziti in manj obsežni temi: opis dogodkov v prestolnici (začetek prve knjige, posamezna poročila v naslednjih, druga polovica osme knjige) in dva daljša ekskurza, ki prostorsko segata na druga področja: ekskurz o »Skutih«, ki je glavni evropski vir za dogajanje v svetu turških ljudstev jugovzhodne Evrope in Centralne Azije vse do Kitajske in severne Indije (7,7—9 [str. 186 ss., op. 950 ss.]) in historično manj zanimiv ekskurz o Nilu, v katerem pisec razkriva osebno poznavanje značilnosti te reke, pa tudi svojo veliko načitanost (7,16—17 [196 ss., op. 1032 ss.]). Prav redke so omembe dogodkov izven naštetih področij, tako omemba dogodkov v bizantinski Afriki leta 595 (7,6 [185]), omemba Frankov ob opisu prihoda njihovega poslanstva na bizantinski dvor (6,3 [165]), enkratna omemba Slovanov s »konca zahodnega oceana«, to je z Baltika (6,2 [164, op. 811—812]).

Delo se pričinja z uvodnim dialogom (29—30) med personificirano Filozofijo, kraljico vseh modrosti, in njeno hčerko Zgodovino, dialogom, ki odraža avtorjevo sodobnost. V njem je pisec izlil sovraštvo do tiranskega cesarja Foka (602—610), ko je bila zaradi tiranskega načina vlade Zgodovina »dolgo časa mrtva«, Filozofija pa je bila »pregnana iz cesarske steberne dvorane«, to je s carigradske univerze, in je hvallil obnovno intelektualne svobode pod novim cesarjem (Heraklejem). Uvod v prvo knjigo (41—42) pa je pisateljeva apologija zgodovine, ki naj obenem zabava, in koristi, napisan pod vplivom Diodora Sicilskega, v katerem je pisec združil herodotovski (zabava in duševna hrana) in tukididovski (pragmatičnost) princip zgodovinske vede, ki je »skupna učiteljica vseh ljudi«. Pred prevodom »Zgodovine« stoji seznam poglavij v vseh osmih knjigah (30—40), ki se vsebinsko ujema z daljšim Fotijevim izvlečkom iz Teofilaktove zgodovine, čigar prevod podaja Schreiner na koncu (224—237).

Iz Teofilaktove zgodovine in Schreinerjevega komentarja želimo opozoriti na tisti del, ki se nanaša na bizantinske vojne z Avari in s Slovani, medtem ko se bomo drugod omejili le na nekatera po naši sodbi posebej zanimiva mesta. Obenem želimo opozoriti na novosti, zlasti na področju dosti zapletene kronologije bizantinskih vojn z Avari in Slovani, zlasti na tista mesta, na katerih je Schreiner predložil nove rešitve in se v nekaterih pogledih razlikujejo od zelo tehtnega prispevka slovenske historiografije k tem vprašanjem (B. Grafenauer, Nekaj vprašanj iz dobe naseljevanja južnih Slovanov, ZČ 4, 1950, 23—126, zlasti 55 ss. in 62 ss.), ki ga Schreiner le deloma upošteva, in od rešitev, ki jih je predložil L. Margetić v dveh razpravah (»Il viaggio di Maurizio verso Anchialo nel 590«, zlasti pa »Le guerre avaro-bizantine del 591—602«) v knjigi *Historica et Adriatica. Raccolta di saggi storico-giuridici e storici, Trieste 1983, 187—200*. V tehtanje argumentov za tako ali drugačno rešitev vprašanj se ne bomo spuščali, ker bi to zahtevalo posebno obravnavo in ker nam ni dostopna novejša literatura o tej problematiki, ki jo navaja Schreiner (21 s.; Schreiner posebno visoko ceni študijo grške zgodovinarke Marije Nystazopulu-Pelekidu o Mavrikijevih vojnah s Slovani in Avari, ki je izšla v zborniku *Symmektika 2, Atene 1970, 145—206*).

Teofilaktova pripoved zajema okvirno dve obdobji v odnosih Bizanca do Avarov in Slovanov. Prvo obdobje je čas od sklenitve bizantinsko-avarskega miru po padcu Sirmija 582 (1,2 [47]) ob koncu Tiberijeve vlade prek obnovitve vojne »čez dve leti« (1,3 ss.), vojne, ki je trajala do leta 587. Drugo obdobje je čas Mavrikijeve velike vojne proti Avarom in Slovanom po zaključku vojne s Perzijo, ki je s prekinitvami trajala do upora v vojski in cesarjevega padca jeseni 602.

V prvem obdobju se Schreinerjeva kronologija dogodkov za eno leto razlikuje od Grafenauerjeve. Avarsko zavzetje Singiduna (v času žetve), Viminacija, Avguste, nato prodor na območje Anhiala, datira Schreiner v trimesečno dobo od junija ali julija do septembra 583 (1,4 [48, op. 85—91]), Grafenauer (55 s.) pa v leto 584. Vojna je bila zaključena s sklenitvijo premirja (dvig letnega tributa z osemdesetih tisoč na sto tisoč zlatnikov; 1,6 [51]), ki ga Schreiner (op. 98) datira v leto 584, Grafenauer (56) pa v leto 585. Slovanski vpad do Dolgega zidu in poraz pri Adrianoplu (1,7 [51 s.]) datirata oba avtorja v leto 585 (Schreiner, op. 100; Grafenauer, 56). Ponovno obnoveitev sovražnosti s strani Avarov (afera s Skitom Bookolabrom, nato avarski in slovanski vpad z osvojitvijo cele vrste mest (1,8 [52 s.]) datira Schreiner (op. 110 in 120) v leto 585, Grafenauer (56) v leto 586. Bizantinsko protiofenzivo (poveljnik Komentiolos) z zmagami pri Anhialu in Tomih (2,10 s. [75 ss.]), nato avarski napad (2,12 [77 s.]) in osvojitve vrste mest ter končno poraz Avarov pri obleganju Adrianopla (2,17 [84 s.]) datira Grafenauer (57) v leto 587, Schreiner (op. 244 in 279) v leti 586 in 587. Avari so bili v naslednjih letih mirni, Slovani pa so vdrlji v Trakijo (3,4 [93]); po Schreinerju leta 589 (op. 318—319), po Grafenauerju (57) leta 588.

Prav tako predlaga Schreiner nove rešitve h kronologiji Mavrikijeve vojne proti Avarom in Slovanom, ki jo zaznamujejo sledeči dogodki: Mavrikijev pohod proti Anhialu (5,16 — 6,3 (160 ss.) z dvema epizodama, sončnim mrkom (Schreiner ga enači

z mrkom, ki je bil 19. marca 592 [op. 793], Margetić [192] z onim leta 590), po cesarjevem povratku v prestolnico pa zajetje treh Slovanov (6,2 [164]; Grafenauer, 66, vidi v teh Slovanih vohune, njihovo pripoved po zajetju ocenjuje kot izmišljeno oziroma tako, ki naj bi zavajala, enako Margetić, 191, medtem ko pripisuje Schreiner, op. 812, tej pripovedi večji pomen). Sledi omemba poslanstva iz »keltske Iberije« (6,3 [165]) oziroma od Frankov na bizantinski dvor, ki ga Margetić (198) datira v leto 590, Schreiner (op. 819) tudi daje prednost datiranju v leto 590 in poudarja, da gre pri tem kronološko nejasnem mestu morda za združitev več (vsaj dveh) poslanstev v eno rubriko. (gl. k temu tudi P. Schreiner, Eine merowingische Gesandtschaft in Konstantinopel [590?], Frühmittelalterliche Studien [Jahrbuch des Instituts für Frühmittelalterforschung der Universität Münster] 19, 1985, 195—200). Sledi pohod bizantinskega poveljnika Priska (po Schreinerju, op. 820, od marca do jeseni 592), obenem avarsko-slovanski vpad mimo Sirmija na Balkan, vse do Drizipere, Herakleje in Tzurulona (6,4 [166 ss.]), ki ga obravnavani avtorji različno datirajo (Schreiner, op. 839, v leto 592, Grafenauer, 66, v leto 593, Margetić, 200, v leto 591). Priskov pohod čez Donavo proti Slovanom v Vlaški nižini in bizantinske zmage nad Slovani (slovanska kneza Ardogast in Musokios; 6,7—10 [170 ss.]) datira Schreiner (op. 841 in 889) na pomlad in poletje 593, Grafenauer (68 s.) v leto 594, Margetić (200) v leto 592. Cesarjev ukaz, da vojska prezimi na barbarskem ozemlju, ki ni bil izpolnjen (6,10 [174 s.]), naj bi se nanašal po Schreinerju (op. 876) na zimo 593/4, po Grafenauerju (70) na zimo 594/5, po Margetiću (199) na zimo 592/3. Neizpolnitvi ukaza je sledila zamenjava poveljnika. Poveljstvo je prevzel cesarjev brat Petros (7,1 ss. [179 ss.]), ki je šel spomladi 594 proti Slovanom (Schreiner, op. 903; po Grafenauerju, 70, leta 595, po Margetiću, 200, leta 594), se zapletel v konflikt v Asemonu (7,3 [181 s.]), se diplomatsko izognil spopadu z Bolgari, ki so bili vključeni v avarsko vojsko (7,4 [182 s. in op. 926]) in je utrpel hude izgube zaradi žeje in slovanske premoči v bitki s Slovani severno od Donave v Vlaški nižini (7,5 [183 s.] poleti 594, Schreiner, op. 933 in 935; Grafenauer, 70, predlaga leto 595, Margetić, 200, leto 594). Premalo uspešnega Petra je spomladi 595 (7,7 [185 s. in op. 947]) zopet zamenjal Priskos (po Grafenauerju, 71, leta 596, po Margetiću, 200, leta 595); ki je prodril na območje današnje Srbije; Bizantinci so osvojili Singidunum (7,10 [190 s.]), nato je sledil avarski plenilni pohod proti Dalmaciji (7,11—12 [191 s.]); pisec uporablja za Jadransko morje ime »Jonski zaliv«; gl. k temu M. Suić, Dalmaticum mare, Radovi Zavoda Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru 29—30, 1983, 5—20, zlasti 12). Nato je za osemnajst mesecev vojna obmirovala (7,12 [192]), po Schreinerju (op. 1004) do jeseni 597, po Margetiću (200) do decembra 597, po Grafenauerju (72) v letih 598—599. Do pohovne oživitve balkanskega bojišča je prišlo, ko so se Avari pomaknili v »traško Mezijo« in ogrozili mesto Tomis (7,13 [193]), po Schreinerju (op. 1008) poleti in jeseni 597, po Grafenauerju (72) od konca 599 na pomlad 600, po Margetiću, 200, na prehodu iz leta 597 v 598. Ob lakoti med bizantinskim prebivalstvom, ki je nastopila spomladi 598 (Schreiner, op. 1010—1011), so Avari, ki jih na začetku zgodovine imenuje Teofilaktos (1,3 [46 s.]) »najbolj verolomno in najbolj nenasitno ljudstvo med vsemi, ki žive na nomadski način«, pokazali veliko človečnost do Bizantincev, saj so jim pripeljali hrano (7,3 [193]). Ko je spomladi 598 sledil avarski prodor in nato zmage nad poveljnikom Konstantiolom, se je po avarski oskrunitvi cerkve in relikvij sv. Aleksandra v Driziperi (7,14 [194 s.]) razširila med Avari strahotna kuga (april—maj 598; gl. op. 1018 in 1025), nakar je sledil mir med Bizantinci in Avari (598, enako Margetić, 200, Grafenauer, 72, ga datira v leto 600). Ta mir ni veljal za Slované (7,15 [196]). Nato so Bizantinci po enoletnem odmoru prešli v ofenzivo. Poleti 599 (Schreiner, op. 1060; enako Margetić, 200, Grafenauer, 73, datira dogodke v leto 600) so prekinili mir, v veliki bitki je poveljnik Priskos premagal pri Viminaciji (8,2 [204 s.]) in ob Tisi (8,3 [205 s.]) Avare in njihove zaveznike, med njimi zlasti Slované. Nato se je bizantinska vojska odpravila na prezimovanje v Bizanc, čez gorovje Balkan po tedaj komajda še znani in ne več uporabni Trajanovi cesti (8,4 [207]; po Schreinerju, op. 1072, v oktobru 599). Leto 600 in čas do poletja 601 sta potekala brez pomembnejših dogodkov (vsi trije obravnavani avtorji datirajo zatišje na bojišču enako, gl. Schreiner, op. 1073, Grafenauer, 73, Margetić, 200). Vojne operacije so se obnovile leta 602, ko je šel poveljnik Petros spomladi na drugi pohod čez Donavo proti Slovanom (8,4—6 [207 ss.]; op. 1074 in 1081), pri čemer so nastopali kot bizantinski zavezniki Anti (8,5 [209]). Spričo poveljnikove zahteve, da vojska prezimi na barbarskem ozemlju, je prišlo jeseni 602 do upora v bizantinski vojski, ki je pripeljal na oblast cesarjka Foka (8,6—7 [209 ss.]). V kronologiji teh dogodkov se obravnavani avtorji ujemajo.

Naj na kratko omenimo še najbolj zanimiva mesta iz Teofilaktove zgodovine in iz Schreinerjevega komentarja. Teofilaktos postavlja mnogo vprašanj zgodovinarjem in tudi zezikoslovcem s svojimi omembami različnih ljudstev. Če se omejimo na balkansko prizorišče, ki je z ozirom na »etnografijo« manj zanimivo kakor perzijsko ali centralnoazijsko v znamenitem »skitskem« ekskurzu (7,7—9), moramo omeniti

uporabo različnih imen za Slovane; poleg najobičajnejšega imena srečamo tudi anahronistična oziroma napačna imena, npr. Geti (3,4; 6,6; 7,2 (93, 170, 180; gl. op. 319) in Mizijci (1,8 [53, op. 118]). Prvič v bizantinski književnosti naletimo na izraz Sklavinija (8,5 [209 in op. 1089]). Enkrat se omenjajo Anti (8,5 [209 in op. 1092]; gl. k temu slovenski prispevek: N. Zupanič, K antskemu problemu, ZČ 2-3, 1948-1949, 145-152), enkrat Bolgari (7,4 [182 in op. 926 ter 929]). Omemba utrdbe Matzaron in turško-kaltajskega ljudstva Sabirov (2,18 [86 s. in op. 282 in 284]) nas spomni na rimski napis iz Celeje, iz 3. stoletja, na katerem se omenja neki *Mattius Adiectus* »interfectus a *Mattzaris*« (V. Hoffiller-B. Saria, Antike. Inschriften aus Jugoslawien, Zagreb 1938, 49). Teofilakt omenja vrsto osebnosti nerimskega izvora, ki postavljajo pred jezikoslovce težka vprašanja, razlage. Naj omenimo nekaj teh imen: slovanski knezi Ardagast, Musokios in Peiragast (gl. op. 849; 861; 864; 931), »Skit« Bookolabraš (gl. op. 111), Germana (?) Genton in Tatimer (op. 842 in 855); Tračan (?) Busas (op. 270), Zahodna Gota ali Franka Bettos in Bosos (op. 819), Avar Koch (op. 846). Prikazuje nam jezikovne razmere na Balkanu, za katere je značilno, da je bila latinščina še vedno prevladujoč jezik v obdonavskih provincah bizantinskega imperija in v bizantinski vojski na balkanskem bojišču (gl. op. 267, 852, 872). Avtor navaja vrsto strokovnih izrazov iz vojaškega življenja, ki so praviloma latinski, npr. *scribo* (cesarjev telesni stražar; op. 925), *sculca* (op. 872; očitno straža), *distria* (*dextralis*) (op. 1077; sekira), *banda* (3,4 in 7,3 oziroma str. 93 in 181; vojaški prapor); *torna* (op. 267; eden od vojaških ukazov, očitno za umik). Posreduje nam celo vrsto krajevnih in rečnih imen in nam slika prometne razmere na Balkanu ob koncu 6. stoletja (k temu gl.: P. Schreiner, Städte und Wegenetz in Moesien, Dakien und Thrakien nach dem Zeugnis des Theophylaktos Simokates, Spätantike und frühbyzantinische Kultur Bulgariens zwischen Orient und Okzident, herausg. v. R. Pillinger, Wien 1986, 25-35; kratko o tem R. Bratož, ZČ 40, 1986, 516). Prikazuje nam surove nravi tiste dobe, ki se kažejo v okrutnih oblikah smrtnih kazni, kot na primer nabiranje na kol kot vojaška kazen v bizantinski vojski za neposlušne nižje oficirje (op. 874), usmrnitev na grmadi (4,15 (138)); specialna oblika smrtne kazni za »čarovnika« (heretika?), neke vrste počasno zadavljenje (op. 159), večkratna omemba kazni bičanja in mučenja pri zaslišanju, genocidno obnašanje bizantinske vojske v vojni proti Slovanom. Nekaj mest pri Teofilaktu kaže na to, da so imela bizantinska mesta na Balkanu lastno milico, ki je prišla včasih v konflikt s cesarsko vojsko (gl. op. 922).

Schreinerjev komentar je napisan stvarno, ob odličnem poznavanju strokovne literature in virov iz bizantinske zgodovine. Avtor pozna slovanske jezike in uporablja literaturo tudi v teh jezikih (pa tudi novogrško in madžarsko); zbuja se vtis, da je avtorju posebno domača bolgarska in ruska literatura, nekoliko slabše jugoslovanska (vsekakor bi bilo prav, če bi upošteval tudi monografijo: M. Mirković, Rimski gradovi na Dunavu u Gornjoj Meziji, Beograd 1968, ob sicer maloštevilnih omembah Sirmija pa tudi študijo iste avtorice z naslovom: *Sirmium — its history from the I century A. D. to 582 A. D.*, *Sirmium I*, Beograd 1971, 52 ss.). Ob obravnavanju spornih ali nerešljivih vprašanj se avtor drži treznega stališča, ne postavlja novih hipotez in opozarja na meje današnjega poznavanja določenih vprašanj. Schreinerjevo delo moremo označiti kot temeljno delo o Teofilaktu Simokatu, mimo katerega ne bo mogel nihče, ki se bo ukvarjal z dobo cesarja Mavrikija. Ta velik dosežek nemške bizantinologije odlikuje velika erudicija in občudovanja vredna akribija. Prevod daje vtis mojstrsko opravljenega dela, saj se kljub očitkom na račun bizantinskega zgodovinarja prav lepo bere. Slovenskega zgodovinarja z uvodno študijo, z lepim prevodom in zlasti z odličnim komentarjem opozarja na velik razmah bizantinološke vede, ki gre žal prevečkrat mimo nas, vede, katere rezultati se v obravnavanem obdobju posredno tičejo tudi naše narodne zgodovine.

Rajko Bratož

Lujo Margetić, *Histrica et Adriatica. Raccolta di saggi storico-giuridici e storici*. Rovigno; Trieste: Unione degli italiani dell'Istria e di Fiume; Università popolare, 1983. — 334 strani. (Collana degli atti / Centro di ricerche storiche — Rovigno; 6)

Z veliko komajda opravičljivo zamudo predstavljamo zajeto zbirko študij hrvaškega pravnega zgodovinarja Luja Margetića, profesorja na pravni fakulteti na Reki. Vsebinska knjige je zelo bogata in raznolična, prostorsko zajema Istro (pretežni del razprav), Dalmacijo, deloma Italijo, z dvema prispevkoma seže na vzhodni Balkan, časovno pa zajema obdobje od prvega stoletja tja do konca srednjega veka ali celo do 18. stoletja. Del prispevkov je izrazito pravnozgodovinske narave, drugi del pa je